

‘Armoede gaat niet alleen over geldgebrek’

Armoede lijkt vooral een probleem van te veel uitgaven tegenover te weinig inkomsten. Zo simpel is het echter niet. Er speelt veel meer en daarom vraagt armoede betrokkenheid op meerdere onderdelen zodat je altijd naar het geheel moet (blijven) kijken. Zo gaat geldgebrek vaak samen met huisvestingsproblemen, isolement en stress die de opvoeding onder druk kan zetten. Om hierover van gedachten te wisselen nam Mariëtte Lusse (lector Kwetsbare gezinnen, kansengelijkheid en kinderarmoede) het initiatief om het symposium Armoede: een complexe puzzel te organiseren. Aanleiding hiervoor was de Dag van de Armoede. Al is het voor mensen in armoede elke dag de dag van de armoede.

Samen met collega-lectoren, de Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid en andere organisaties vond dit symposium op 13 oktober plaats op Hogeschool Rotterdam. Ruim 80 professionals, vrijwilligers, docenten en met name studenten Social Work van zowel Hogeschool Rotterdam als Hogeschool Inholland, namen deel aan het symposium. Zij gingen met diverse professionals uit het werkveld in op dit thema en volgden een van de zes workshops. Doelen vandaag: aandacht voor (het voorkomen van) armoede, ieders rol daarin en om van en met elkaar te leren. Welke aspecten (puzzelstukken) spelen een rol bij armoede? En hoe kunnen professionals gezamenlijk deze puzzel leggen?

Leonie le Sage (lector Professionele Identiteit van de sociaal werker) en Mirjam Karsten (Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid) fungeren als dagvoorzitter en leiden de bijeenkomst in. “We kunnen deze complexe puzzel alleen maar goed leggen als we de verschillende perspectieven bij elkaar brengen. Vandaag willen we voortdurend het verhaal van de driehoek praktijk, studenten en onderzoekers laten terugkomen.”

Hoe armoede eruitziet

Wat is nu eigenlijk armoede? Theatermaker Stefan van Hees leidt een korte film in (eentje uit een drieluik) van het Rotterdams Wijktheater. Een confronterend relaas van een dagelijkse armoedesituatie in een gezin, vanuit het perspectief van de moeder. Er zijn nauwelijks inkomsten, veel schulden en ze heeft een schuldgevoel naar haar kinderen toe. Een defecte stofzuiger en dealende oudste zoon maken de situatie er niet eenvoudiger op. Wanneer moeder veel geld vindt in de broekzak van zoonlief ontstaat een duivels dilemma: wel of niet gebruiken om – even – uit de zorgen te ontsnappen?

“Het geeft aan hoe groot en ingewikkeld het probleem is.
Mensen moeten keuzes maken.”
– Stefan van Hees

Over dit lastige vraagstuk mogen ook de aanwezigen nadenken. Wie zou in deze situatie het geld houden? Daarover blijken de meningen verdeeld. Enkele reacties:

- “De schulden blijven oplopen. Ze heeft nóg 2 kinderen. Er is veel problematiek.”
- “Dat geld is eenmalig. Ik zou iets voor de lange termijn bedenken.”
- “Je weet dat het niet goed is, maar ik zou het ook gedaan hebben.”
- “Ik zou het niet doen. Ik wil weten waar het geld vandaan komt.”

Van Hees: “Wat je ook vindt, het is goed om hierover na te denken. Het geeft aan hoe groot en ingewikkeld het probleem is. Mensen moeten keuzes maken. Wanneer je als professioneel naar dat gezin gaat, ben je niet de enige die aan dat gezin trekt. Heel de buitenwereld heeft invloed.”

Hoe pak je dit als professional aan?

De film zet de studenten aan het denken en roept de vraag op hoe zij dit gezin zouden willen of kunnen helpen. Gerlinda: “Het is geen nieuwe informatie voor dit gezin dat er geen geld is. Ik zou het gesprek aangaan. Wat is er mogelijk?.” Mariëtte Lusse : “Pas in ieder geval op met (te snel) oordelen. Daarvoor is het een te complexe puzzel. Armoede gaat niet alleen over geldgebrek. Het gaat ook over sociale en culturele problematiek. Als je geldproblemen hebt zijn er vaak huisvestingszorgen en/of heb je te maken met schuldeisers. De stress die dat oproept maakt dat het moeilijk is om hierover voor de lange termijn na te denken. De vraag aan onze studenten, de aankomende professionals, is aan welk touwtje ga jij straks trekken? We gaan het vandaag niet oplossen, maar de wetenschappelijke kennis plus de ervaring van professionals kan wel zorgen voor handvatten.” Lusse wil de aankomende professionals meegeven dat een goede beroepshouding essentieel is. “Daarnaast is samenwerking enorm belangrijk en kijk vooral ook naar het gezin als geheel.”

Welk stukje van armoede heb je beter op je netvlies gekregen?

“We kunnen deze complexe puzzel alleen maar goed leggen als we de verschillende perspectieven bij elkaar brengen.”
– Leonie le Sage

Workshop als deel van de puzzel

Na de plenaire opening verspreiden de deelnemers zich over de zes workshops.

Workshop 1

Financiële opvoeding en financieel gedrag

Door Raphael Dollart (docent Hogeschool Rotterdam), Afke Theunissen (docent-onderzoeker Hogeschool Inholland) en Tom Boxman (professional Buurtwerk Alexander).

Workshop 2

Stress-sensitief werken met statushouders (en andere doelgroepen)

Door Manon van Impelen en Mohamed Salat Abdulahi (professionals Stichting Mano).

Workshop 3

Armoede en arbeidsdeelname

Door Paul van der Aa (lector Hogeschool Rotterdam) en Fred Sepp (docent-onderzoeker Hogeschool Rotterdam).

Workshop 4

De gezonde wijk

Door De Gezonde Wijk (EMI) in samenwerking met de Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid en uitgevoerd door David ter Avest (Hogeschool Inholland).

Workshop 5

Helden, maatjes én de toolkit financiële zelfredzaamheid

Door Gerlinda Robbertsen (Goud van Noord), Nisrin el Abbes (oud-student Hogeschool Rotterdam) en Leonie le Sage.

Workshop 6

Signaleren Ondersteunen en Signaleren (SOS) bij kinderarmoede

Door Lieke Walraven (professional CBSO de Bergkristal), Liesbeth van der Ree (docent Hogeschool Rotterdam) en Mariëtte Lusse.

Als schrijver van dit verslag volgde ik workshop 1. De opbrengsten van de andere workshops zien we terug in het laatste plenaire deel van dit symposium.

Gezond financieel gedrag (workshop 1)

Onderzoek door het Nibud wijst uit dat 45% van de Nederlandse huishoudens problemen heeft met rondkomen, terwijl 40% achterloopt met betalingen. 20% blijkt zelfs ernstige betalingsproblemen te hebben. Financiële opvoeding en financieel gedrag is iets wat dicht bij de studenten staat. Wie ouders heeft die hun geldzaken goed op orde en geregeld hebben, krijgt dat meestal ook mee. Voor het tegenovergestelde geldt hetzelfde. Het is lang niet vanzelfsprekend dat iedereen verstandig met geld kan omgaan.

Docentonderzoekers Afke Theunissen (Hogeschool Inholland) en Rafael Dollart (Hogeschool Rotterdam) gaan interactief met de deelnemers aan de slag en laten hen nadenken over hun eigen inkomsten en uitgaven. Voor het goed omgaan met geld hanteert het Nibud drie pijlers: geldzaken organiseren, het belang van imago en het omgaan met verleidingen. Studente Rebecca reflecteert op haar eigen handelen: “Vanuit huis heb ik niet geleerd hoe met geld om te gaan. Veel komt vanuit mezelf en heb ik op school geleerd. Ik heb best een gat in mijn hand.”

“We gaan het vandaag niet oplossen, maar de wetenschappelijke kennis plus de ervaring van professionals kan wel zorgen voor handvatten.”
– Mariëtte Lusse

Imago en verleiding

Veel aanwezigen, veelal studenten, geven aan dat ze zich op de middelbare school hebben laten leiden door imago en verleidingen die geld kosten. Dat veranderde meestal zodra ze ouder werden. Tom Boxman (Buurtwerk Alexander) werkte vroeger in een kledingwinkel en kwam op tijd (eind middelbare school) tot inzicht. “Veel merkkleding komt uit dezelfde fabriek als andere, goedkopere, kleding. Alleen zit er een ander label op. De kwaliteit is ook vaak bedroevend. Dat zette me aan het denken.”

Hierna bespreken de deelnemers hun eigen maanbegroting. Boxman maakt zich zorgen over de huidige en toekomstige studenten, onder andere door het leenstelsel en de huidige huizencrisis. “Er zijn heel veel studenten op zoek naar woonruimte. Er is oneindig werk, maar er is geen huis te krijgen. Het is goed om nu al stil te staan bij 10 jaar later. Heel veel studenten hebben geen idee wat er maandelijks in- of uitgaat. Sommige studenten lenen maximaal en bestellen makkelijk via Thuisbezorgd of kopen eten op school. Juist al die kleine pinbedragen bij elkaar kunnen uiteindelijk zorgen voor problemen. Je bent zo 120 euro verder.”

De workshop zorgt voor handvatten die kunnen bijdragen aan de oplossing van de puzzel. Zo helpt een begroting maken, je bewust worden van je kleine uitgaven én inzicht in je eigen gedrag. Theunissen attendeert de studenten ook nog op het rapport [Heb je money voor Dior?](#).

“Heel veel studenten hebben geen idee wat er maandelijks in- of uitgaat.”
– Tom Boxman

Verder puzzelen

In het afsluitende plenaire deel komen lijken alle puzzelstukken uit de workshops op hun plaats te vallen. Tot dé oplossing komt het (uiteraard) nog niet. Gerlinda Robbertsen (Stichting Goud van Noord) was in ieder geval erg enthousiast over haar workshop Helden, maatjes, én de toolkit financiële zelfredzaamheid. “Wat wij vandaag meenemen? Dat armoede meer is dan een financieel tekort en mensen gewoon willen ‘meedoen’. Ga uit van de eigen kracht van mensen. Het gaat om hún dromen, niet de onze. Maatjes zijn – met de juiste begeleiding – goud! Werk samen en versterk elkaar. Tot slot: de formele en informele initiatieven hebben elkaar nodig.”

Lieke Walraven (CBSO de Bergkristal) spreekt vanuit de workshop SOS bij Kinderarmoede.

“Ga naast de ouders staan, niet erboven. Vertrouwen is enorm belangrijk, evenals samenwerken. Ieder kind moet mee kunnen doen, bijvoorbeeld aan sport. Er zijn hiervoor veel fondsen in Rotterdam, je moet alleen weten waar je moet zijn.” De conclusie van de deelnemers aan De gezonde wijk is dat de gezondheidsverschillen in de wijk toenemen. “Om dit tegen te gaan moeten we ons niet alleen focussen op het individu. Het vraagt juist een brede, integrale aanpak om de leefomgeving gezonder en tegelijkertijd toegankelijk te laten zijn”, aldus David ter Avest (onderzoeker Hogeschool Inholland).

De groep Armoede en arbeidsdeelname deelt graag de conclusies die zijn getrokken op basis van twee casussen. Paul van der Aa (Hogeschool Rotterdam): “Wie werkt mag hiervoor betaald worden. Voorkom dat mensen eindeloos vrijwilligerswerk gaan doen. Wil je passende ondersteuning inzetten? Maak dan gebruik van ervaringsdeskundigheid. Ten slotte is het belangrijk om de hulpvraag van de cliënt centraal te stellen.” Manon van Impelen (Stichting Mano) blikt terug op de workshop Stress-sensitief werken met statushouders: “Het is belangrijk om te werken vanuit degene die je voor je hebt. Stel open vragen, focus je ook op een plan B en vraag waar de betreffende persoon gelukkig van wordt.”

Wat men meeneemt

Voor een goed beeld van de te gebruiken handvatten voor de (toekomstige) professionals in hun werkveld geeft de Mentimeter inzicht met de vraag: welke puzzelstukken van armoede heb jij nu beter op je netvlies? De belangrijkste kernwoorden die worden genoemd zijn: stress, schaamte, gezondheid, financieel gedrag en verborgen armoede. Het belangrijkste blijkt en blijft echter (integrale) samenwerking. Om (al dan niet symbolisch) vijf voor twaalf komt er een eind aan dit inspirerende symposium.